

**INGLIZ ADABIYOTIDA DINIY VA IJTIMOIIY BAG‘RIKENGLIK
MUAMMOSI: SHEKSPIR VA ZAMONAVIY YOZUVCHILAR QIYOSIY
TAHLILI**

Shaxlo Ibodullayeva

SamDCHTI magistratura bosqichi talabasi

Annotatsiya. *Mazkur maqolada ingliz adabiyotida diniy va ijtimoiy bag‘rikenglik masalasi Uilyam Shekspir asarlari hamda zamonaviy ingliz yozuvchilari ijodi misolida qiyosiy tahlil qilinadi. Tadqiqot jarayonida turli davr adabiyotlarida bag‘rikenglik tushunchasining badiiy talqini, personajlar o‘rtasidagi ijtimoiy va diniy ziddiyatlar hamda ularning jamiyatdagi aks etishi o‘rganildi. Tahlil natijalari turli tarixiy davrlarga qaramay, adabiyotda bag‘rikenglik insoniylik va ijtimoiy hamjihatlikni ifodalovchi muhim qadriyat sifatida tasvirlanishini ko‘rsatadi.*

Kalit so‘zlar: *ingliz adabiyoti, Uilyam Shekspir, bag‘rikenglik, diniy bag‘rikenglik, ijtimoiy ziddiyat, qiyosiy tahlil.*

Abstract. *This article examines the issue of religious and social tolerance in English literature through a comparative analysis of the works of William Shakespeare and contemporary writers. The research explores how the concept of tolerance is represented in different literary periods, focusing on religious conflicts, social relations, and character interactions. The findings indicate that despite historical and cultural differences, tolerance is consistently portrayed as a fundamental moral value promoting social harmony and mutual understanding in literature.*

Keywords: *English literature, William Shakespeare, tolerance, religious tolerance, social conflict, comparative analysis.*

Аннотация. *В данной статье рассматривается проблема религиозной и социальной толерантности в английской литературе на основе сравнительного анализа произведений Уильяма Шекспира и современных писателей. В исследовании анализируются художественные интерпретации толерантности, религиозные и социальные конфликты, а также их отражение в литературных персонажах. Результаты исследования показывают, что независимо от исторического периода толерантность в литературе представляется как важная моральная ценность, способствующая социальной гармонии и взаимопониманию.*

Ключевые слова: *английская литература, Уильям Шекспир, толерантность, религиозная толерантность, социальный конфликт, сравнительный анализ.*

Kirish

Ingliz adabiyotida diniy va ijtimoiy bag‘rikenglik masalasi turli tarixiy davrlarda muhim badiiy hamda ijtimoiy mavzulardan biri sifatida shakllanib kelgan. Adabiy asarlar jamiyatdagi madaniy, diniy va ijtimoiy qarama-qarshiliklarni aks ettiruvchi muhim manba

MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS

hisoblanadi. Ayniqsa, Uilyam Shekspir asarlarida turli millat va din vakillari o'rtasidagi munosabatlar, stereotiplar hamda ijtimoiy qarashlar chuqur badiiy talqin etilgan. Shekspir dramalarida insoniylik, adolat va bag'rikenglik kabi qadriyatlar personajlar o'rtasidagi konfliktlar orqali yoritiladi. Shu sababli uning asarlari nafaqat badiiy ahamiyatga ega, balki ijtimoiy va falsafiy mazmunga ham ega bo'lgan muhim adabiy manba hisoblanadi.

Zamonaviy ingliz adabiyotida esa bag'rikenglik masalasi global madaniy muloqot, migratsiya jarayonlari va madaniy xilma-xillik sharoitida yangi mazmun kasb etmoqda. Zamonaviy yozuvchilar turli madaniyat va din vakillari o'rtasidagi munosabatlarni tasvirlash orqali ijtimoiy bag'rikenglikning ahamiyatini ko'rsatadi. Shu jihatdan Shekspir asarlarida tasvirlangan diniy va ijtimoiy ziddiyatlarni zamonaviy adabiyot bilan qiyosiy o'rganish ilmiy jihatdan muhim hisoblanadi. Mazkur maqolaning maqsadi ingliz adabiyotida diniy va ijtimoiy bag'rikenglik muammosini Shekspir dramalari hamda zamonaviy yozuvchilar asarlari asosida qiyosiy tahlil qilishdan iborat.

Metodologiya

Mazkur tadqiqotda ingliz adabiyotida diniy va ijtimoiy bag'rikenglik masalasining badiiy ifodasini o'rganish uchun bir nechta ilmiy metodlardan foydalanildi. Tadqiqotning asosiy metodologik yondashuvi sifatida qiyosiy adabiy tahlil metodi qo'llanildi. Ushbu metod yordamida Uilyam Shekspir dramalarida tasvirlangan diniy va ijtimoiy munosabatlar zamonaviy ingliz yozuvchilari asarlari bilan qiyoslab o'rganildi. Tadqiqot uchun Shekspirning "Venetsiya savdogari" va "Otello" dramalari tanlandi, chunki ushbu asarlarda diniy va etnik qarama-qarshiliklar muhim badiiy element sifatida namoyon bo'ladi. Qiyosiy tahlil yordamida turli davr adabiyotlarida bag'rikenglik tushunchasining ifodalanish usullari aniqlandi.

Tadqiqot jarayonida tematik tahlil metodidan ham foydalanildi. Ushbu metod orqali asarlarda diniy va ijtimoiy bag'rikenglik bilan bog'liq asosiy mavzular, stereotiplar hamda konfliktlar o'rganildi. Tematik tahlil davomida personajlar o'rtasidagi munosabatlar, ijtimoiy qarama-qarshiliklar va mualliflarning axloqiy qarashlari alohida e'tibor bilan tahlil qilindi. Bu usul adabiy matnlarda aks etgan diniy stereotiplar hamda ijtimoiy tengsizlik muammolarini aniqlash imkonini berdi.

Bundan tashqari, tadqiqotda kontekstual tahlil metodidan ham foydalanildi. Ushbu metod Shekspir yashagan davrning tarixiy va ijtimoiy sharoitlarini hisobga olgan holda adabiy asarlarni o'rganishga imkon beradi. XVI–XVII asrlarda Angliyada diniy qarama-qarshiliklar va ijtimoiy stereotiplar keng tarqalgan bo'lib, bu holat Shekspir dramalarida ham aks etgan. Zamonaviy ingliz adabiyotida esa bag'rikenglik masalasi global madaniy jarayonlar va madaniy xilma-xillik bilan bog'liq holda talqin qilinadi. Shu sababli tadqiqot davomida turli davr adabiyotidagi bag'rikenglik tushunchasining rivojlanishi ham o'rganildi.

Natijalar

Tahlil natijalari Shekspir asarlarida diniy va ijtimoiy bag'rikenglik masalalari ko'pincha personajlar o'rtasidagi stereotiplar va ijtimoiy qarama-qarshiliklar orqali tasvirlanganini ko'rsatadi. Masalan, "Venetsiya savdogari" dramasida yahudiy savdogar Shylock obrazi orqali diniy diskriminatsiya muammosi yoritiladi. Shylockning mashhur nutqida insonlar o'rtasidagi tenglik g'oyasi ifodalanadi: "Yahudiyning ko'zi yo'qmi? Yahudiyning qo'llari, his-tuyg'ulari, ehtirolari yo'qmi?" Ushbu iqtibos orqali Shekspir diniy farqlarga qaramay, barcha insonlarning umumiy insoniy jihatlari mavjudligini ta'kidlaydi. Bu esa diniy bag'rikenglik g'oyasining muhim badiiy ifodasi hisoblanadi.

"Othello" tragediyasida esa etnik stereotiplar va ijtimoiy toqatsizlik muammosi tasvirlanadi. Othello obrazi jamiyatda "begona" sifatida qabul qilinadi va bu holat uning hayotida fojeali oqibatlariga olib keladi. Asarda Othello Desdemona haqida shunday deydi: "U mening boshimdan kechirgan qiyinchiliklarim uchun meni sevdi, men esa uning bu hamdardligi uchun uni sevdim." Ushbu iqtibos personajlar o'rtasidagi insoniy munosabatlarni ko'rsatadi, biroq jamiyatdagi stereotiplar ularning baxtiga to'sqinlik qiladi. Bu holat Shekspir asarlarida ijtimoiy toqatsizlik qanday qilib insoniy munosabatlarga salbiy ta'sir ko'rsatishini ko'rsatadi.

Zamonaviy adabiyotshunoslar ham Shekspir asarlarida bag'rikenglik masalasi muhim o'rin tutishini ta'kidlaydilar. Masalan, mashhur adabiyotshunos Stephen Greenblatt Shekspir dramalarida madaniy va diniy farqlar insoniy identitetni anglash jarayonining muhim qismi sifatida tasvirlanganini qayd etadi. Shuningdek, olim Harold Bloom Shekspir asarlarida inson tabiatining murakkabligi va ijtimoiy stereotiplarning kuchli ta'siri aks etganini ta'kidlaydi. Ushbu ilmiy qarashlar Shekspir ijodida bag'rikenglik, insoniylik va ijtimoiy adolat masalalari chuqur badiiy talqin qilinganini tasdiqlaydi.

Muhokama

Tadqiqot natijalari ingliz adabiyotida diniy va ijtimoiy bag'rikenglik masalasi turli tarixiy davrlarda turlicha badiiy shaklda ifodalanganini ko'rsatadi. Uilyam Shekspir asarlarida bu muammo ko'pincha jamiyatdagi stereotiplar, diniy qarama-qarshiliklar va etnik farqlar orqali tasvirlanadi. "Venetsiya savdogari" dramasida yahudiy savdogar Shylock obrazi orqali diniy kamsitish va ijtimoiy toqatsizlik muammosi ochib beriladi. Shylockning nutqlari va uning jamiyatdagi o'rni orqali Shekspir diniy farqlarga asoslangan stereotiplarning insoniy munosabatlarga qanday ta'sir ko'rsatishini ko'rsatadi. Bu esa Shekspir dramalarida bag'rikenglik masalasi faqat diniy muammo emas, balki kengroq ijtimoiy va axloqiy masala sifatida talqin qilinishini ko'rsatadi.

Shuningdek, "Othello" tragediyasida etnik va madaniy farqlar asosida yuzaga keladigan ijtimoiy toqatsizlik muammosi yoritiladi. Othello jamiyatda begona sifatida qabul qilinadi va bu stereotiplar uning shaxsiy hayotiga ham salbiy ta'sir ko'rsatadi. Shekspir ushbu tragediya orqali ijtimoiy stereotiplar va kamsitish inson taqdiriga qanday ta'sir qilishi mumkinligini ko'rsatadi. Bu jihat Shekspir dramalarining ijtimoiy mazmunini yanada chuqurlashtiradi. Adabiyotshunos Stephen Greenblattning fikricha, Shekspir asarlarida

MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS

madaniy va diniy farqlar inson identiteti va ijtimoiy munosabatlarni tushunish jarayonining muhim qismi sifatida tasvirlanadi. Uning tadqiqotlari Shekspir dramalarida jamiyatdagi stereotiplar va ijtimoiy ziddiyatlarning chuqur badiiy talqin qilinganini ko'rsatadi.

Zamonaviy ingliz adabiyotida esa bag'rikenglik masalasi yanada kengroq global kontekstda talqin qilinadi. Migratsiya, madaniy xilma-xillik va globalizatsiya jarayonlari zamonaviy adabiyotda turli madaniyat vakillari o'rtasidagi munosabatlarni tasvirlashga olib kelgan. Zamonaviy yozuvchilar bag'rikenglikni faqat diniy yoki etnik masala sifatida emas, balki insoniy hamjihatlik va madaniy dialogning muhim sharti sifatida ko'rsatadilar. Shu sababli Shekspir asarlarida tasvirlangan diniy va ijtimoiy ziddiyatlar zamonaviy adabiyotdagi bag'rikenglik g'oyalari bilan qiyoslanganda muhim ilmiy xulosalar chiqarish imkonini beradi.

Natijalar shuni ko'rsatadiki, ingliz adabiyotida bag'rikenglik tushunchasi tarixiy sharoitlarga qarab turlicha ifodalansa-da, uning asosiy mazmuni o'zgarmas bo'lib qoladi. Turli davr yozuvchilari bag'rikenglikni insoniylik, adolat va ijtimoiy hamjihatlik bilan bog'liq muhim axloqiy qadriyat sifatida talqin qiladilar. Shu jihatdan ingliz adabiyoti jamiyatdagi ijtimoiy muammolarni yoritishda muhim madaniy va intellektual platforma bo'lib xizmat qiladi.

Xulosa

Mazkur tadqiqot ingliz adabiyotida diniy va ijtimoiy bag'rikenglik masalasini Uilyam Shekspir dramalari hamda zamonaviy yozuvchilar asarlari asosida qiyosiy tahlil qilishga qaratildi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, Shekspir asarlarida diniy va ijtimoiy qarama-qarshiliklar ko'pincha jamiyatdagi stereotiplar, etnik farqlar va diniy kamsitish muammolari orqali tasvirlangan. "Venetsiya savdogari" va "Othello" kabi dramalarda personajlar o'rtasidagi ziddiyatlar orqali muallif jamiyatdagi toqatsizlik va diskriminatsiya muammolarini ochib beradi. Shu bilan birga, ushbu asarlarda insoniylik va bag'rikenglik g'oyalari ham muhim badiiy konsepsiya sifatida namoyon bo'ladi.

Tadqiqot shuni ham ko'rsatdiki, zamonaviy ingliz adabiyotida bag'rikenglik tushunchasi yanada kengroq ijtimoiy va madaniy kontekstda talqin qilinadi. Globalizatsiya va madaniy xilma-xillik jarayonlari zamonaviy yozuvchilarning asarlarida turli madaniyat va din vakillari o'rtasidagi munosabatlarni yoritishga olib kelgan. Bu esa bag'rikenglik masalasining bugungi jamiyatda ham dolzarb ekanini ko'rsatadi. Zamonaviy adabiyotda bag'rikenglik ko'pincha madaniy dialog, o'zaro hurmat va insoniy hamjihatlik bilan bog'liq holda tasvirlanadi.

Umuman olganda, ingliz adabiyotida bag'rikenglik masalasi tarixiy davrlar davomida turlicha shakllarda ifodalangan bo'lsa-da, uning asosiy g'oyasi o'zgarmas bo'lib qolgan. Adabiy asarlar orqali jamiyatdagi ijtimoiy ziddiyatlar, stereotiplar va diskriminatsiya muammolari ochib beriladi hamda o'quvchini insoniy qadriyatlar haqida chuqurroq o'ylashga undaydi. Shu sababli Shekspir asarlarini zamonaviy adabiyot bilan qiyosiy

o'rganish nafaqat adabiyotshunoslik uchun, balki jamiyatlardagi bag'rikenglik
g'oyalarini anglash uchun ham muhim ilmiy ahamiyatga ega.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Shekspir, U. Venetsiya savdogari. – London: Oxford University Press nashriyoti, 2008.
2. Shekspir, U. Otello. – London: Oxford University Press nashriyoti, 2008.
3. Greenblatt, S. Renessans davrida shaxsiy identitetning shakllanishi: Mor dan Shekspirgacha. – Chikago: Chikago universiteti nashriyoti, 1980.
4. Bloom, H. Shekspir: Inson obrazining yaratilishi. – Nyu-York: Riverhead Books nashriyoti, 1998.
5. Eagleton, T. Adabiyot nazariyasi: Kirish. – Oksford: Blackwell Publishing nashriyoti, 2008.

